

УДК 007-053.6 364.4

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Трифаніна Л.С., аспірант
кафедри соціальної педагогіки

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Стаття присвячена проблемі інформаційної культури молодших підлітків у сучасному суспільстві. Подано характеристику соціальної роботи. З'ясовано значення понять «об'єкт» і «суб'єкт» соціальної роботи. Обґрунтовано важливість інформаційної культури молодших підлітків як одного зі значущих об'єктів соціальної роботи.

Ключові слова: *інформатизація, інформаційна культура, соціальна робота, об'єкт соціальної роботи, суб'єкт соціальної роботи.*

Статья посвящена проблеме информационной культуры младших подростков в современном обществе. Представлена характеристика социальной работы. Выяснено значение понятий «объект» и «субъект» социальной работы. Обоснована важность информационной культуры младших подростков как одного из значимых объектов социальной работы.

Ключевые слова: *информатизация, информационная культура, социальная работа, объект социальной работы, субъект социальной работы.*

Trifanina L.S. INFORMATION CULTURE OF YOUNG TEEN-AGERS AS THE OBJECT OF SOCIAL WORK IN MODERN SOCIETY

The article discusses the problem of information culture of young teen-agers as the object of social work in modern society. Character of social work presented. The concept of “object” and “subject” of social work elucidated. It substantiated the importance of information culture of young teen-agers as one of the most important objects of social work.

Key words: *informatization, information culture, social work, object of social work, subject of social work.*

Постановка проблеми. Зміни, що нині відбуваються в нашій державі, спрямовані на створення умов для забезпечення якісно нового ступеня розвитку суспільства. Сучасне суспільство все частіше називають інформаційним. Одним із важливих завдань його соціального розвитку є проблема ефективного використання інформаційних ресурсів. Оновлене суспільство потребує освічених особистостей, активних і здатних адаптуватися й жити в умовах демократії та конкурентоспроможності. Тому підрастаюче покоління потребує певного рівня культури щодо роботи з інформацією, тобто інформаційної культури, яка на сьогодні повинна бути одним із основних об'єктів соціальної роботи в нашій країні.

Ступінь розробленості проблеми. Соціальною роботою як наукою займалися такі вчені, як А.Й. Капська, О.В. Беспалько, М.П. Лукашевич, І.І. Мигович, Т.В. Семигіна, І.Д. Зверева, К.С. Шендеровський, Б.М. Боденко, Л.Т. Тюття, О.Г. Карпенко, В.П. Бех.

Інформаційну культуру як фактор розвитку сучасного суспільства подано в працях О. Малишевського, К. Коперсака, В. Пожуева.

Інформаційну культуру як об'єкт педагогічного дослідження висвітлено в наукових роботах І. Смирнової, Л. Філіппової.

Проте інформаційна культура молодших підлітків як об'єкт соціальної роботи в сучасному суспільстві недостатньо відображена в теорії й методиці сучасної соціально-виховної роботи.

Отже, **мета статті** полягає в теоретичному обґрунтуванні значущості такого об'єкта для соціальної роботи, як інформаційна культура молодших підлітків.

Виклад основного матеріалу. Соціальна робота – це професійна діяльність соціальних інститутів, державних і недержавних організацій, груп та окремих індивідів, пов'язана з поданням допомоги щодо соціалізації особам чи групам людей, якщо в них за відсутності належних умов у суспільстві або через наявність особистих вад процес соціалізації ускладнюється, призупиняється чи відбувається у зворотному напрямі (тобто спостерігається десоціалізація) [3, с. 40].

Будучи діяльністю багатогранною й багатомірною, соціально-педагогічна робота містить два надзвичайно важливі елементи, без яких ця робота не може відбуватися, – об'єкт і суб'єкт. Під об'єктом ми розуміємо тих, хто потребує допомоги, а під суб'єктом – хто її надає. Можна сказати, що без наявності одного з цих елементів соціалізуючого процесу, особливо без їх

взаємодії, сам процес не зможе відбутися [5, с. 20–21].

Об'єктом соціальної роботи є індивіди, сім'ї, групи та спільноти, які перебувають у скрутній життєвій ситуації й у цьому зв'язку потребують допомоги в здійсненні соціалізації [3, с. 40].

Об'єктом соціальної роботи може бути будь-яка людина, яка добровільно звернулася за допомогою й потребує її. Об'єктом може бути одна особа, група людей, сім'я, незалежно від їхніх відмінностей (раса, стать, мова, релігія, національні переконання та соціальне становище) [5, с. 20].

Суб'єкти – це ті, які організують, стимулюють, реабілітують, корегують, допомагають різних людям, групам, громадам, серед яких на перше місце доцільно поставити соціального працівника, а потім уже установи, організації, соціальні інститути. Усі вони повинні вирішувати проблеми, що постають перед об'єктами соціальної роботи [5, с. 27–28].

Завданнями суб'єктів соціальної роботи з дітьми та молоддю є такі:

- надання різноманітних соціальних послуг: соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної, матеріальної та інших видів соціальної допомоги, консультування дітей і молоді;
- здійснення соціально-профілактичної роботи серед дітей і молоді, проведення системи заходів щодо запобігання негативним явищам і їх подолання;
- сприяння молодіжним організаціям і окремим громадянам у їхньому культурному розвитку;
- здійснення інших повноважень у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю [6, с. 14]

Серед галузей, у яких проводиться соціальна робота, є такі:

- народна освіта;
- органи культури;
- громадські організації.

Соціальна робота є важливим інструментом реалізації соціальної політики в суспільстві й визначає її життєвість і ефективність [5, с. 20].

Соціальна робота у сфері освіти в Україні почала, по суті, формуватися у 80–90-ті роки ХХ ст. – етап соціальних, політичних, економічних, соціально-культурних змін і зрушень. Найбільш значущими серед них є нове державотворення, формування національних підходів до навчання та виховання особистості, розпад піонерської й комсомольської організації, значне погіршення економічного становища громадян, неконтрольований, негативний вплив засобів масової інформації на свідомість громадян, поява таких

соціальних хвороб, як наркоманія, жебрацтво, бродяжництво, безпритульність. Нові соціально-економічні умови життя створили передумови для соціального замовлення на нові форми й методи соціального навчання та виховання молодого покоління, соціального захисту дітей і молоді [7, с. 183].

За роки незалежності України соціальна робота пройшла кілька етапів становлення та розвитку. За цей час створено державну систему центрів соціальних служб для молоді, виникли різноманітні служби, ініціаторами яких стали як державні структури, так і громадські організації.

Зміни, які супроводжують процес становлення соціальної роботи на кожному етапі її розвитку, зумовлюють розробку й обґрунтування науково-теоретичних і методичних засад.

Соціальна робота є синтезом теоретичних концепцій і практичних підходів, що вирізняються за правовими, психологічними, педагогічними, соціологічними, адміністративними й іншими ознаками. Водночас це безмежний простір практичної діяльності соціальних працівників.

Соціальна робота передбачає взаємодію двох пріоритетних аспектів діяльності держави: з одного боку, це надання будь-яких видів соціальної допомоги різним категоріям громадян; з іншого – діяльність соціальних інституцій, спрямована на розкриття творчого потенціалу особистості, створення умов для стабілізації її життя.

Законодавче забезпечення соціальної роботи в нашій державі не є сталим: Верховна Рада України постійно ухвалює нові закони, що стосуються певних аспектів соціальної сфери.

Серед законів, що регулюють стосунки в соціальній сфері, чільне місце посідає Закон України «Про сприяння становленню та розвитку молоді в Україні». Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 18.10.2000 № 4104 визначає основні напрями державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю, завдання й права суб'єктів соціальної роботи з дітьми та молоддю [6, с. 5–7].

Існування й розвиток сучасного суспільства тісно пов'язані з розвитком, упровадженням і використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Перехід до інформаційного суспільства зумовлює потребу підготовки особистості до швидкого сприйняття великих обсягів природної і штучної інформації, володіння сучасними методиками, засобами й технологіями переробки інформації [2, с. 33].

Соціальним замовленням інформаційного суспільства є забезпечення рівня інфор-

маційної культури підростаючого покоління. Для вільної орієнтації в інформаційному потоці особистість повинна володіти інформаційною культурою як однією зі складових загальної культури. Інформаційна культура – рівень знань, що дає особистості змогу вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні і сприяти інформаційній взаємодії [6, с. 127].

Інформаційна культура пов'язана із соціальною природою людини, вона є продуктом різноманітних творчих здібностей людини, виявляється в таких аспектах:

- у конкретних навичках щодо використання технічних пристроїв (від телефону до персонального комп'ютера й комп'ютерних мереж);

- у спроможності використовувати у своїй діяльності комп'ютерну та інформаційну технологію, базовою складовою якою є численні програмні продукти;

- в умінні відбирати інформацію з різних джерел: як з періодичного друку, так і з електронних комунікацій, представляти її в зрозумілому вигляді та вміти нею ефективно користуватися;

- в оволодінні основами аналітичної переробки інформації;

- в умінні працювати з різноманітною інформацією;

- у знаннях особливостей інформаційних потоків у своїй галузі діяльності [1, с. 38–39].

Формування інформаційної культури забезпечує підростаючому поколінню комфортне існування й елементарну адаптацію в сучасному інформаційному суспільстві. Інформаційна культура спрямована на формування в молодших підлітків здатності жити й успішно здійснювати свою діяльність у сучасному інформаційному середовищі. Сучасній особистості необхідні не тільки знання інформаційних ресурсів, їх динаміка та уміння оперувати інформацією, а й сформований інформаційний світогляд [4, с. 28].

Формування інформаційної культури підростаючого покоління зазначено в законодавчій базі України як один із результатів інформатизації освіти. У Законах України «Про національну програму інформатизації» 2012 р. та «Про Концепцію національної програми інформатизації» 2013 р. наголошується на інформатизації науки, освіти й культури, яка спрямовуватиметься на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання й тестування, що надасть можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог.

Серед них – індивідуалізація навчання, організація систематичного контролю знань, можливість урахувати психофізіологічні особливості кожної дитини тощо. Одним із результатів інформатизації освіти має бути розвиток інформаційної культури людини. У Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» 2007 р. зазначено, що основною стратегією метою розвитку інформаційного суспільства в Україні є забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні всебічно розвиненої особистості, а основними завданнями є надання кожній людині можливості для здобуття знань, умінь і навичок із використанням інформаційно-комунікаційних технологій під час навчання, виховання та професійної підготовки і створення умов для забезпечення комп'ютерної й інформаційної грамотності всіх верств населення, створення системи мотивацій щодо впровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій для формування широкого попиту на такі технології в усіх сферах життя суспільства.

Здійснення соціальних і економічних реформ уможливило розвиток в Україні інформаційного суспільства, що вимагає формування інформаційної культури в усіх громадян країни, особливо в підростаючого покоління. Сучасне підростаюче покоління існує у світі інформації. Нині практично не можна назвати сферу людської діяльності, яка не мала б залежності від ринку інформації та потреби у використанні новітніх інформаційних технологій. Усе це значною мірою змінює уявлення, погляди, поведінку, спосіб життя й мислення сучасної особистості, висуває до неї нові вимоги, найважливішою серед яких є опанування інформаційною грамотністю та розвиток інформаційної культури. Інформаційна культура є ефективною організацією інтелектуальної діяльності особистості [4, с. 24].

В інформаційному суспільстві необхідно формувати інформаційну культуру якомога раніше. Найбільш сприятливим періодом щодо формування інформаційної культури є молодший підлітковий вік, оскільки саме в цей період формуються моральні переконання, відбувається усвідомлення самого себе, своїх можливостей, здібностей, прагнення до дорослості, потреба в спілкуванні з однолітками, формуються загальні погляди на життя, на взаємини між людьми, особистісні смисли життя. Усі системи молод-

ших підлітків ще остаточно не сформовані, а отже, відкриті до позитивних змін.

Соціальна робота не може залишатися осторонь формування інформаційної культури молодших підлітків, оскільки вона бере на себе функції таких соціальних інститутів суспільства, як освіта, виховання, культура, політика, сім'я тощо, які мають створювати умови для успішної соціалізації індивідів у всіх сферах суспільства. Великого досвіду в соціальній роботі щодо формування інформаційної культури молодших підлітків поки що немає, тому що соціальна робота – наука ще дуже молода, і тому більшість проблемних аспектів, зокрема формування інформаційної культури молодших підлітків, перебувають у стані дослідження.

На жаль, поки що в Україні поширений стереотип, згідно з яким соціальна робота розглядається однобічно, переважно як допомога немічним, тимчасове явище, пов'язане із суспільною кризою й філантропією. Зазвичай у такі періоди її значення зростає. Проте в розвинених країнах, як свідчить історичний досвід і нинішня ситуація в західній Європі, роль соціальної роботи не знижується. А оскільки проблеми соціального буття на початку XXI ст. у світі загострюються, соціальні зв'язки збагачуються, потреби та запити людей зростають, збільшуватимуться й кількість, і можливості недостатнього адаптування значної їх частини до нових умов, статусів, ролей, ускладнюватиметься процес соціалізації загалом. А отже, підвищуватимуться вимоги до соціальної роботи, її історії, методології, методів, технологій [3, с. 63].

Основне призначення соціальної роботи полягає в тому, щоб допомогти адаптуватися до навколишніх умов, структур, механізмів, домогтися повноцінного життя підростаючого покоління в суспільстві. Сьогодні підготовка молодого покоління до життя в глобальному інформаційному суспільстві майбутнього передбачає володіння сукупністю інформаційного світогляду та системою знань і умінь, які забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність щодо оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб із використанням

як традиційних, так новітніх інформаційних технологій. Сучасне суспільство вимагає від підростаючого покоління наявності певного рівня інформаційної культури як однієї з умов його повноцінного життя.

Тому, на нашу думку, соціальна робота має зосередити свою увагу на інформаційній культурі молодших підлітків як одному з основних об'єктів у сучасному суспільстві.

Висновки. Отже, соціальна робота в Україні як професійний вид діяльності повинна приділяти належну увагу у своїй діяльності такому об'єктові, як інформаційна культура молодших підлітків, оскільки сучасне інформаційне суспільство вимагає від підростаючого покоління вільної орієнтації в щоденному зростанні потоку інформації, а разом із тим рівня складності її пошуку, обробки та аналізу.

На жаль, нині недостатньо уваги приділяється інформаційній культурі молодших підлітків як об'єкта соціальної роботи. Тому соціальна робота потребує розробки та впровадження нових соціально-педагогічних умов, змісту й методів його реалізації щодо інформаційної культури молодших підлітків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Винарик Л.С. Інформаційна культура в сучасному суспільстві / Л.С. Винарик. – Донецьк : ДІСХП, 2003. – 321 с.
2. Забродська Л.М. Інформатизація закладу освіти / Л.М. Забродська. – Х. : Основа, 2003. – 239 с.
3. Лукашевич М.П. Теорія і методи соціальної роботи / М.П. Лукашевич. – К. : МАУП, 2002. – 136 с.
4. Калініна Л.М. Теоретико-прикладні аспекти формування інформаційної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу / Л.М. Калініна. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 159 с.
5. Капська А.Й. Соціальна робота / А.Й. Капська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
6. Коломієць А.М. Інформаційна культура вчителя початкових класів / А.М. Коломієць. – Вінниця : ВДПУ, 2007. – 379 с.
7. Рідкодубська А.А. Соціальна робота з дітьми та молоддю / А.А. Рідкодубська. – Хм. : ХНУ, 2009. – 223 с.
8. Тюптя Л.Т. Соціальна робота: теорія та практика / Л.Т. Тюптя. – К. : ВМУРОЛ «Україна», 2004. – 408 с.